

Congres Veranderend Grondgebruik
Ambities waarmaken in het
landelijk gebied
Met het omgevingsprogramma

Woensdag 3 juni 2026 | Mauritskazerne, Ede

Anouk Paris TwynstraGudde
Marit Gorter Gemeente Dalfsen

Om in te komen...

- Wat is je naam?
- Namens welke organisatie zit je hier?
- Welke ambitie wil jij waarmaken in het landelijk gebied?
- Welke ervaring heb je met het instrument Omgevingsprogramma?

Aanleiding

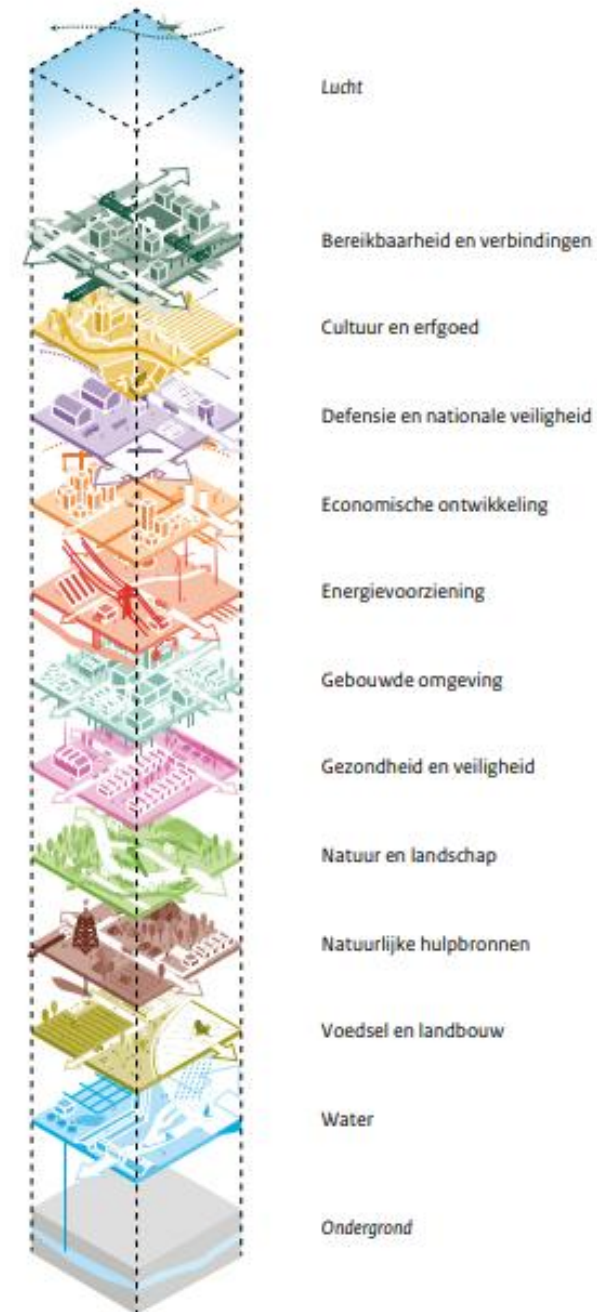
- **Van landelijke transitie naar lokale keuzes:** hoe maken gemeenten eigen afwegingen?
 - Risico op verloedering, verommeling en leefbaarheid die onder druk komt
 - Regeldruk neemt toe: Stikstof, water, natuur en leefomgeving
- **Toekomstperspectief voor landbouw en grondgebruik gevraagd:** wat kan de gemeente waar vastleggen en hoe?
 - Grondgebruik en activiteiten veranderen: wat kan wel en niet samen?
- **Organiseren en uitvoering:** wie stuurt, wie voert uit en wie beslist?
 - Agrarische bedrijfsbeëindiging of voortzetting in afgeslankte vorm

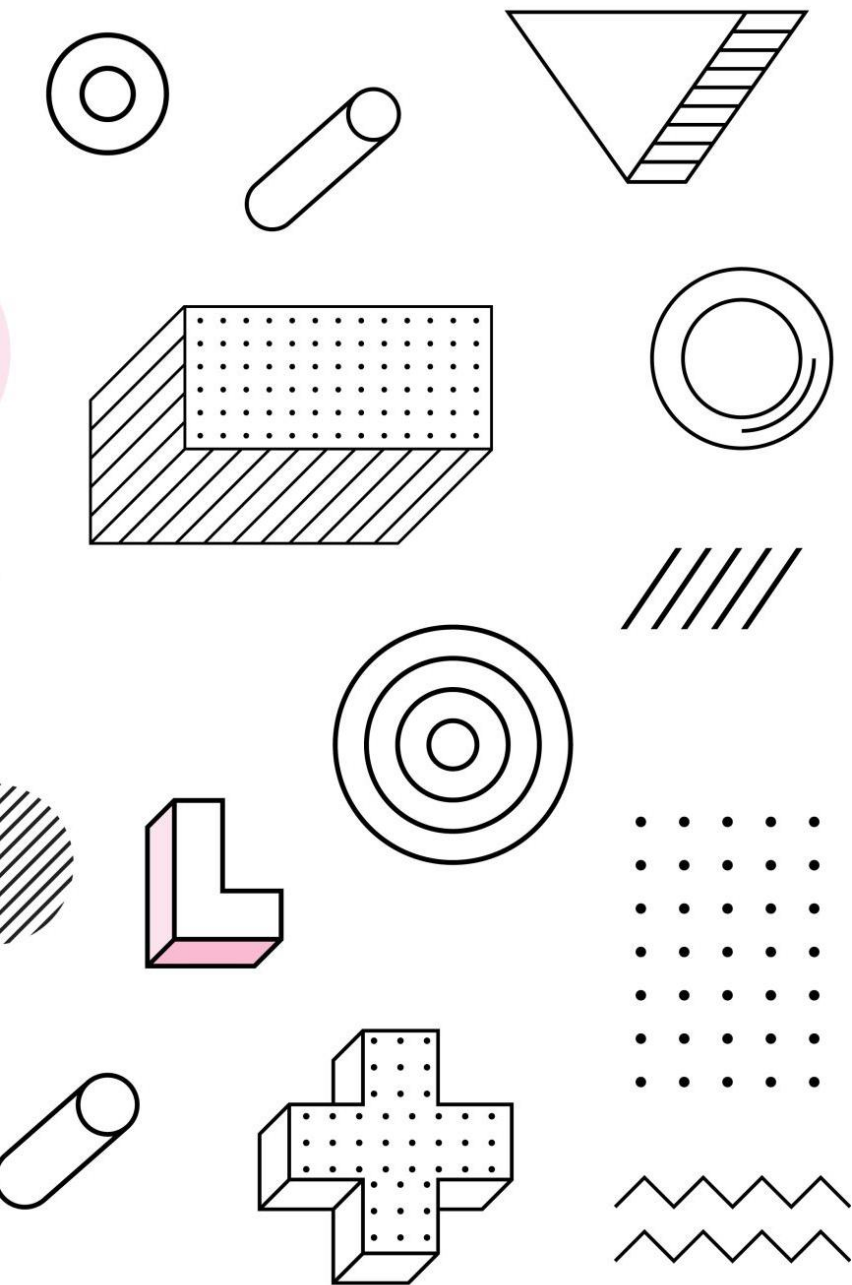
Toekomstperspectief nodig met integrale benadering, gericht op huidige en toekomstige gebruikers
Wat zijn de mogelijkheden vanuit de Omgevingswet?

Maatschappelijke en verbeterdoelen Omgevingswet

Het bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit

1. **Inzichtelijk omgevingsrecht:** minder regels en de beleidscyclus centraal
2. **Leefomgeving centraal:** regels voor ruimte, wonen, infrastructuur, milieu, natuur en water – samenhangende benadering van de fysieke leefomgeving
3. **Ruimte voor lokaal maatwerk:** keuzeruimte om doelen te bereiken. Decentraal, tenzij.
4. **Snellere besluitvorming:** integrale manier van werken en korte procedure van 8 weken uitgangspunt. Initiatiefnemer weet sneller waar ze aan toe zijn.

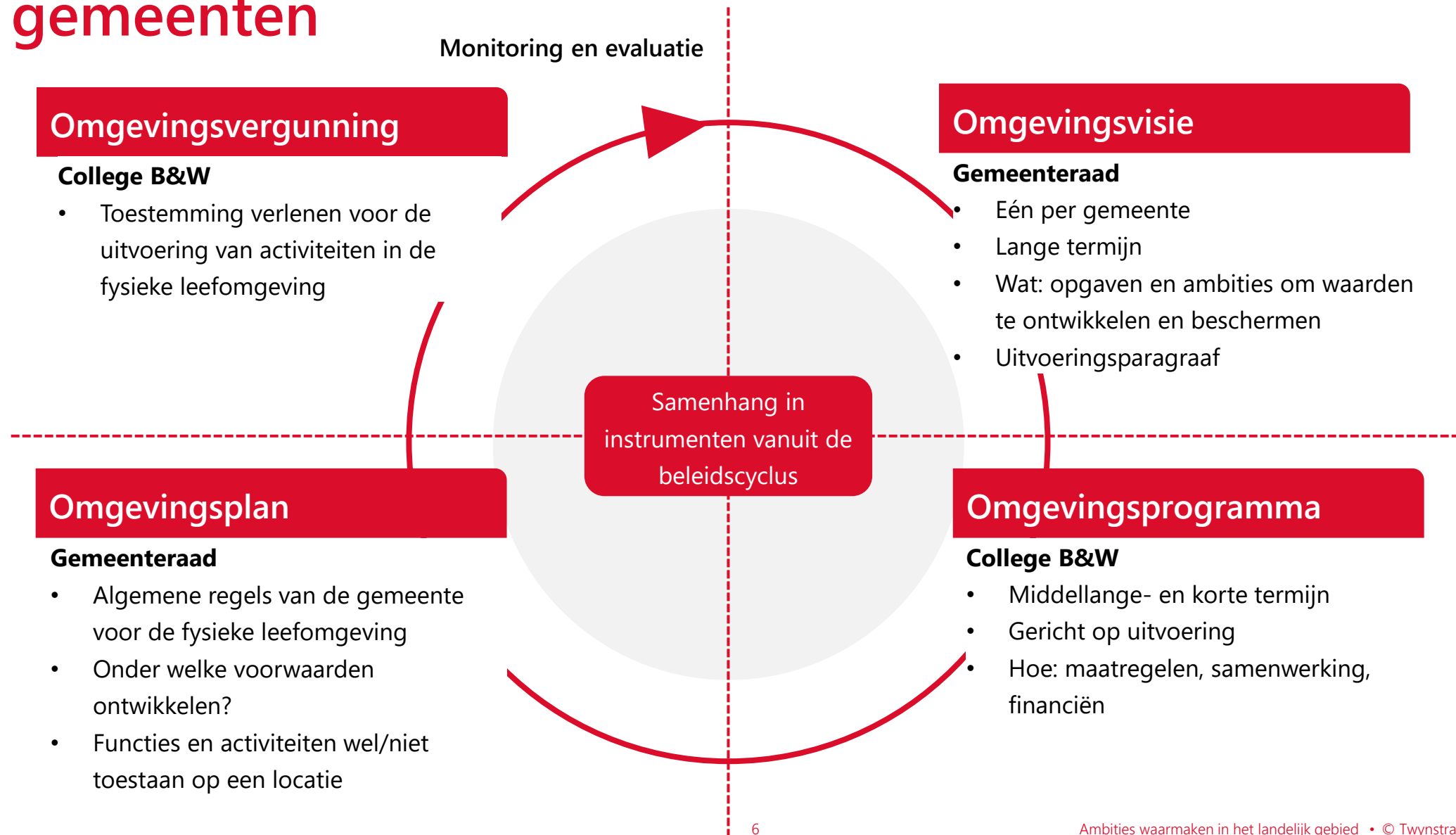
Essentie van de wet

- Consoliderende werking.
- Met de samenleving, meer integraal werken aan de ontwikkeling en goed gebruik van de fysieke leefomgeving.
- Fysieke leefomgeving is veilig, gezond en duurzaam én sluit aan bij wensen en behoefte van bewoners en ondernemers.
- Plek buiten staat weer centraal: gebiedsgericht & integraal werken.
- Rol van de gemeenteraad: balans kaders stellen en ruimte geven.

Omgevingsprogramma als schakel tussen visie en regels

- Vanuit een integrale benadering focus aanbrengen
- Keuzes expliciteren met afweging van belangen en financiële keuzes
- Bijdragen aan uitvoerbaarheid en voortgang organiseren

Kerninstrumenten Omgevingswet voor gemeenten

Meerwaarde Omgevingsprogramma

- Sturing en ontwikkeling van nieuwe functies en combinaties
- Programma gaat over het 'hoe?'
- Invulling geven aan opgaven zoals:
 - Vrijkomende agrarische bebouwing
 - Bescherming en ontwikkeling landschappelijke kwaliteit
 - Ruimte voor duurzame energie
 - Ruimte voor economie, recreatie en wonen in het buitengebied

Wat het doet

- Geeft duidelijkheid richting de markt
- Niet bindend voor inwoners/bedrijven
- Wel bindend voor de gemeente, dus niet vrijblijvend
- Richting vanuit college B&W voor uitvoering van ambities in de visie en regels voor het omgevingsplan
- Kan door overheden gezamenlijk worden opgesteld

Maatregelen

- Feitelijke/fysieke maatregelen (projecten), bijvoorbeeld hergebruik van vrijkomende agrarische bebouwing
- De inzet van communicatie- of informatie instrumenten
- Financiële instrumenten, bijvoorbeeld het beschikbaar stellen van subsidie
- Samenwerking vormgeven zowel intern als met anderen, zoals publiek-private samenwerking, samenwerkingsovereenkomst, gezamenlijk uitvoeringsplan etc.
- Aankondiging juridische maatregelen, bijvoorbeeld regels voor activiteiten, vergunningplichten

Een vrijwillig Omgevingsprogramma is geschikt voor:

- Een thema, sector, gebied of opgave;
- De uitvoering van de ambities uit de omgevingsvisie als deze beleidsmatig vertaald kunnen worden in doelen en maatregelen/inspanningen;
- (complexe) Situaties waar sturing nodig is: waar we te maken hebben met inhoud, proces, doelen, mensen, middelen en interactie met de samenleving;
- Complexe bestuurlijke processen;
- Thematische benadering. Dan kunnen ze het samenhangende beleid voor het thema in kwestie bevatten én de maatregelen die genomen zullen worden om de doelstellingen uit dat beleid te realiseren;
- Gebiedsgerichte uitwerkingen zoals bijvoorbeeld het landelijk gebied.

Rol college & raad onder de Omgevingswet

Gemeenteraad

- Stelt omgevingsvisie en omgevingsplan vast
 - Lange termijn opgaven
 - Regels voor de fysieke leefomgeving
- Rol: Kaders stellen en monitoren resultaten
- Budgetbevoegd
- Stellen participatiebeleid op
- Hebben adviesrecht bij bepaalde activiteiten

College van B&W

- Stellen programma's vast en voeren deze uit
- Toetsen omgevingsvergunning aan omgevingsplan
- Rol: Uitvoering van beleid

Om te bespreken

Wat is de rol van de raad bij het opstellen, vaststellen en uitvoeren van programma's onder de Omgevingswet?

Keuze voor programma zegt iets over sturingsstrategie

	Type programma	Vraag	Sturen & besluiten	Wat gaan we doen?	Welke instrumenten (mogen) we inzetten?
Inhoud	Programma onder de Omgevingswet	"Wij willen als gemeente uitvoering geven aan de ambities en doelen die we hebben in de fysieke leefomgeving."	• College B&W • Gemeenteraad	Opstellen: • Ambitie • Doelen • Maatregelen (projecten etc.) → Beoogd resultaat → Vraagt om organisatie (intern) → Vraagt om samenwerking (extern) → Vraagt om budget	Bevoegdheden college B&W en gemeenteraad • Fysieke maatregelen in de leefomgeving (samenhang) • Bestuursbevoegdheid op basis van wet- en regelgeving • Te vinden in het digitaal stelsel Omgevingswet
Organisatie	Programma vanuit 'programmatisch werken'	"Wij willen als organisatie meer grip hebben op de ambities en doelen die we hebben (o.a. in het fysiek domein)."	• MT • Directie • (College?)		Bevoegdheden organisatie: management en directie

Programma Landelijk Gebied

Marit Gorter

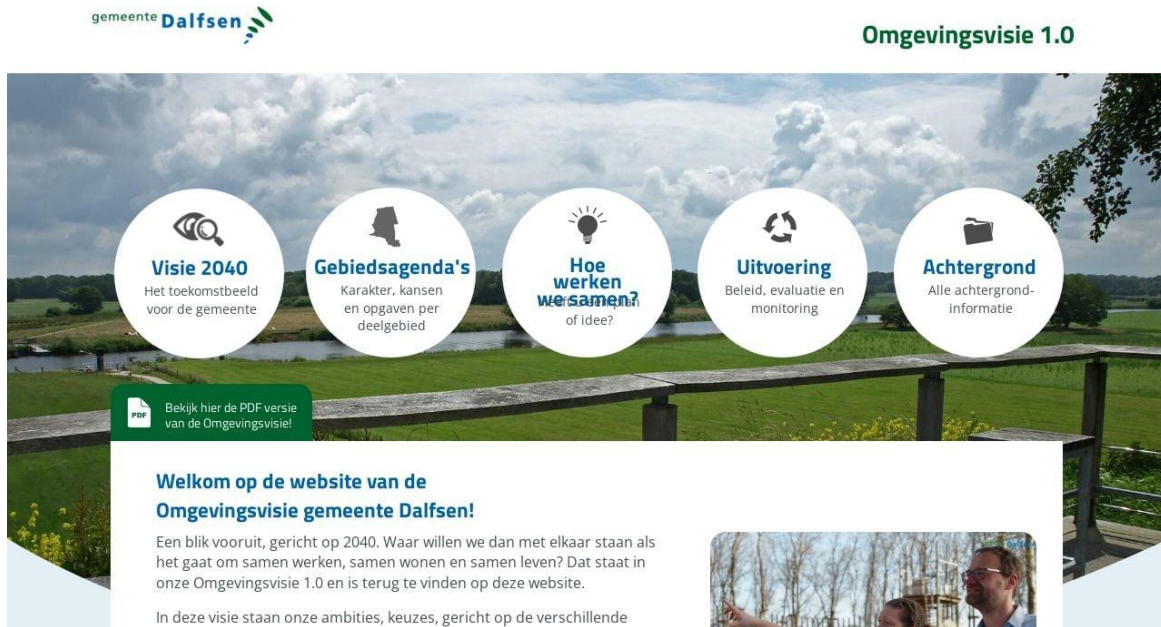
gemeente **Dalfsen**

Het waarom

AANLEIDING EN DOEL

Waarom?

Grote opgaven

Belangrijke thema's zijn stikstof, landbouwtransitie, klimaatadaptatie, energietransitie, biodiversiteit en woonruimte.

Ruimte onder druk -> keuzes nodig

We moeten richting geven om versnippering te voorkomen.

Opdracht van de gemeenteraad (en GS)

De raad gaf opdracht voor een nadere uitwerking van de omgevingsvisie voor het landelijk gebied met drie centrale thema's.

Doel en perspectief

Het programma biedt perspectief aan inwoners, ondernemers en gebruikers van het buitengebied met duidelijke keuzes.

Het proces

AANPAK EN PROCES

Hoe?

Breed participatieproces

Het programma is ontwikkeld via interviews, meedenkgroepen, dialoogsessies en een enquête met bijna 500 reacties.

Gebruikersprofielen

Aan de hand van interviews per gebruiker opgaven, behoeften, kansen en dilemma's in beeld brengen.

Meedenkgroep met allerlei partners

Club van ca. 20 partners. Professionele partners, belangenorganisaties en bewonersverenigingen

Omgevingswet-proof maken

Instrument volgens de Omgevingswet en ook op die manier publiceren

De inhoud

UITGANGSPUNTEN

8 uitgangspunten

1. Ruimte voor toekomstbestendige landbouw
2. Gezond water- en bodemsysteem
3. Versterken van ruimtelijke kwaliteit en biodiversiteit
4. Ontwikkelingen bouwen voort op identiteit en cultuurhistorie
5. Wonen mogelijk houden voor de gemeenschap
6. Balans tussen functies
7. Wensen van gebruikers en bewoners centraal
8. Samenwerken met andere overheden en partners

Overkoepelend

Samen optrekken in gebiedsprocessen

Samenwerken in gebiedsprocessen zoals, ZSDZ-gebied, de sponsstrategie, koploperprojecten. Gemeente als spin in het web.

Gebiedsprocessen de ruimte geven

Programma geeft richting maar is geen blauwdruk.

Gebiedsgerichte aanpak

Ontwikkelingen worden gekoppeld aan landschappelijke versterking en watermaatregelen met maatwerk en samenhang als uitgangspunt.

Pilots ondersteunen

Voorsorteren op het nieuwe beleid

De inhoud

DEELGEBIEDEN EN KOERS

Deelgebieden en koers

Vier deelgebieden met eigen koers

- Weids Platteland -> agrarisch kerngebied
- Variatie rond de Vecht -> balans tussen functies
- Parels in het landschap -> cultuurhistorie, natuur, recreatie
- Landelijk Lemelerveld -> deels agrarisch kerngebied, deels mixlandschap

Agrarisch Kerngebied

Belangrijke keuze: focus op behoud van landbouw en beperking van woningbouw (via Sloop voor kansen).

Ruimte voor wonen en recreatie

Andere deelgebieden bieden ruimte voor kleinschalige woningbouw, recreatie en nevenfuncties die kwaliteit aan het landschap toevoegen.

Figuur 4 Koerskaart landelijk gebied gemeente Dalfsen

Het proces

VERVOLGPROCES

Bestuurlijk proces

Terinzagelegging

Het ontwerp van het programma lag t/m 23 dec. Er zijn 23 zienswijzen binnengekomen

College heeft programma vastgesteld

Het college heeft februari 2026 het programma vastgesteld

De gemeenteraad geeft richting

Via twee moties heeft de raad in maart 2026 richting voor uitvoering gegeven

Vervolg

Het Programma landelijk gebied

Adviseur landelijk gebied

Vacature staat nu open!

Een jaarlijkse uitvoeringsagenda

Samen met de meedenkgroep bepalen waar middelen op ingezet worden

Juridische uitwerking

Beleidsregels en omgevingsplan moeten worden aangepast

Het instrument Omgevingsprogramma

Handreiking omgevingsprogramma

Werkwijze voor het toepassen en opstellen van een omgevingsprogramma, tips en tricks, etc.

Het proces/het instrument

GELEERDE LESSEN EN PRAKTISCHE TIPS

Geleerde lessen (1/2)

Denk goed na over het bestuurlijk proces

College stelt vast, maar de raad moet ook betrokken worden

Een meedenkgroep (bijv.) zorgt voor betrokkenheid

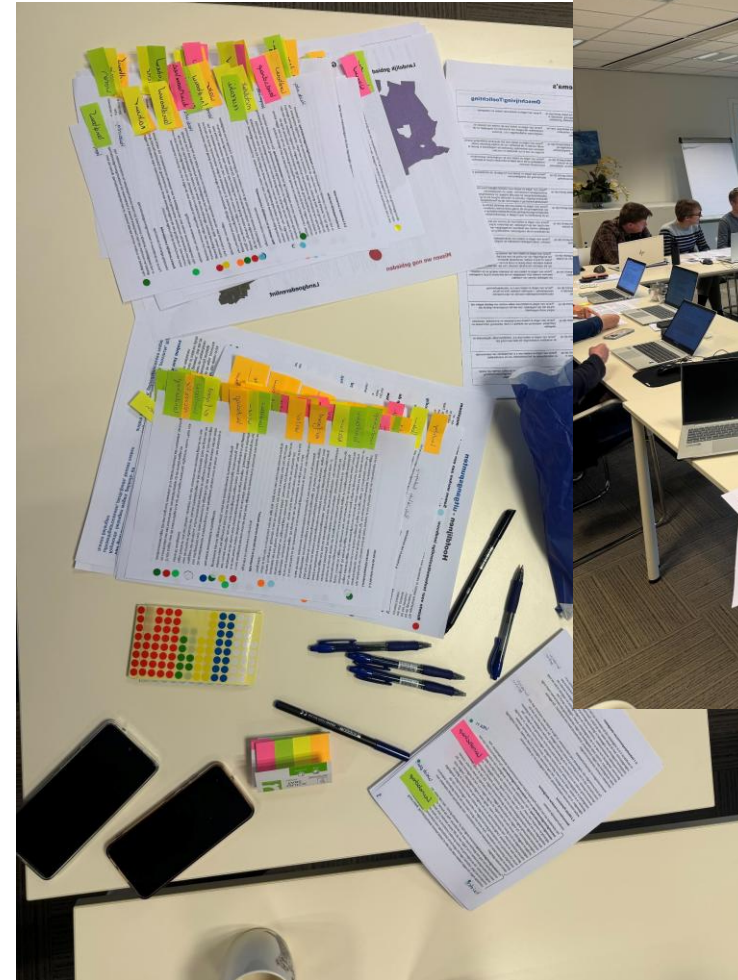
Stakeholders bij opstelling actief betrekken zorgt voor eigenaarschap

Verankering en borging 'in de lijn' is belangrijk

Dit zorgt ervoor dat het document niet 'in de la' belandt

Er zijn (nog) geen bureaus die beide kunnen

Inhoud en participatieproces is iets anders dan 'de techniek'

Geleerde lessen (2/2)

Houd hoofdlijnen bij één thema

Voorkom dat je alles in één zin of paragraaf propt

Begin vanuit thema's/hoofdlijnen

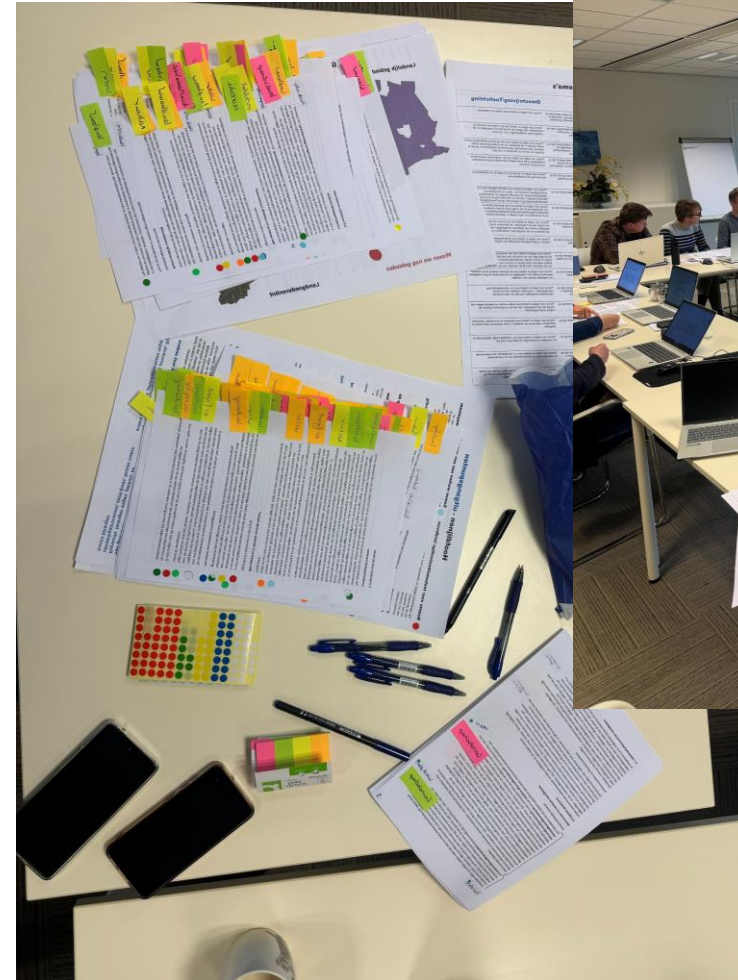
Dat helpt je bij het opstellen van je tekst en uiteindelijk bij het annoteren

Doe het samen

Betrek je DSO-collega van het begin af aan. En ga samen annoteren! Dit zorgt voor eigenaarschap en kennis over/ ervaring met het instrument

Schrijf korte stukken tekst

Toegankelijker voor inwoners en professionals.
Makkelijker te annoteren

Praktische tips

Afbeeldingen

Losse afbeeldingen zorgen ervoor dat je die makkelijk in de software kan zetten.

GIS-bestanden zijn noodzakelijk

Voor een goede werking op het DSO zijn gis-bestanden onmisbaar, een afbeelding van het gebied is niet meer voldoende. Een goede samenwerking met de geo-collega ook.

Begin op tijd met annoteren

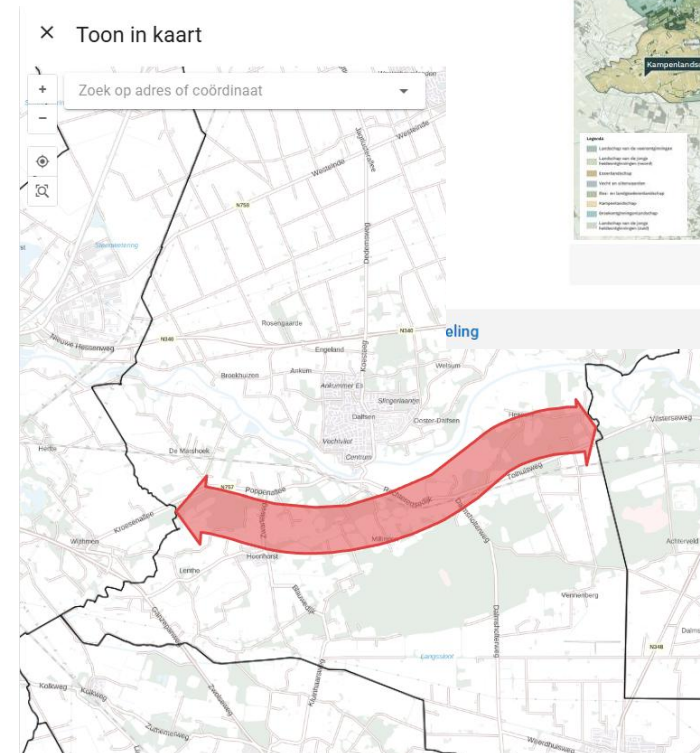
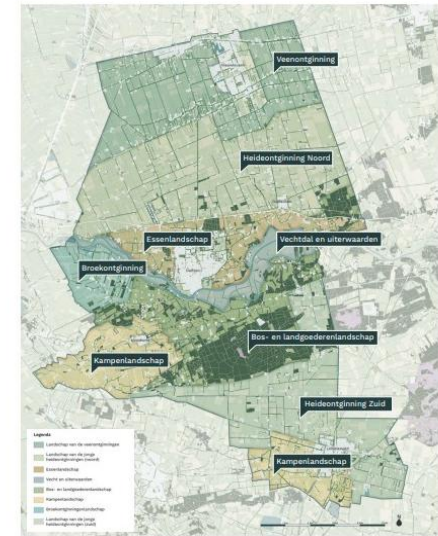
Annoteren kost tijd, vooral het bedenken welke annotaties je gaat gebruiken en voor een samenhangend geheel.

Zorg voor voldoende ruimte voor fouten en oefen

Publiceer een keer op de pre-omgeving, dan zie je hoe het werkt in de praktijk. En blijf valideren, zorg ervoor dat je de fouten eruit haalt, anders kan het zo zijn dat je niet op tijd kan publiceren.

landschapstypen, elk met een eigen ontwikkelgeschiedenis. Die geschiedenis omvat niet alleen de geologische processen die hebben gebruikt en ingericht. In samenspel met de natuurlijke basis heeft dit geleid tot het huidige landschap.

Figuur 2 Landschapstypen van de gemeente Dalfsen

Het instrument

DEMO DSO

AFSLUITING

Tenslotte

Het programma biedt..

een stevige basis voor toekomst

Het programma creëert een fundament voor ontwikkeling van het buitengebied van Dalfsen.

ruimte voor maatwerk waar dat kan

Keuzes bieden richting en flexibiliteit voor specifieke lokale aanpassingen en initiatieven in het gebied.

een uitnodiging tot samenwerking

We nodigen partners uit om samen te bouwen aan een vitaal en veerkrachtig landelijk gebied.

een leertraject, zowel intern als extern

Het is ons eerste omgevingswetproof programma, waarmee wij een primeur hebben.

Ambities waarmaken in het landelijk gebied...

- Hoe doe je dat?
- Wat neem jij mee?
- Het omgevingsprogramma maakt ambities concreet.
- Het werken met een omgevingsprogramma is een leertraject voor de gemeente.
- Het instrument biedt een tool om echt in gesprek te gaan met diverse stakeholders.
- Dat samen doen maakt dat je elkaar beter begrijpt als basis om ambities ook daadwerkelijk voor elkaar te krijgen.

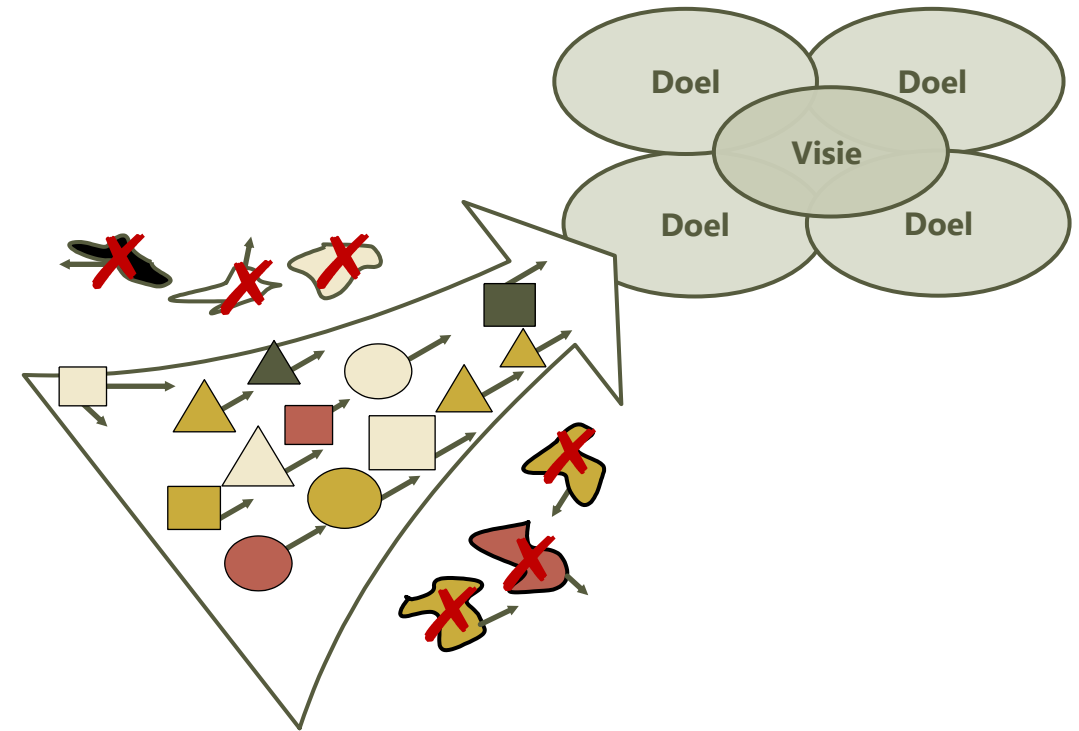

VRAGEN?

**Met programmamanagement werken
aan Omgevingsprogramma's**

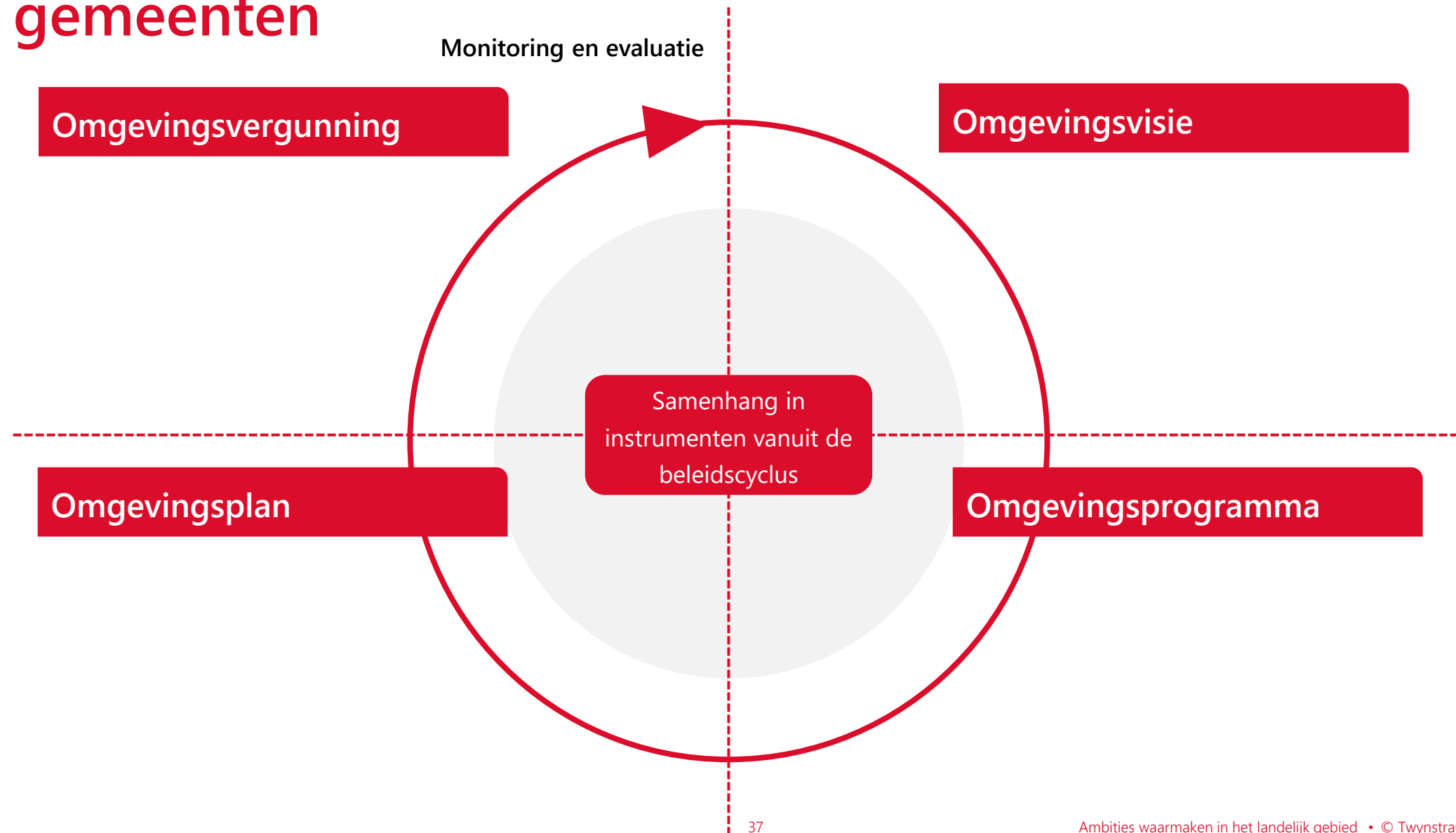
Werken aan programma's

Een programma is een **tijdelijke** manier van **samenwerken** aan een **veranderopgave**, die een organisatie (of een samenwerkingsverband) in staat stelt bepaalde **baten** (effecten van veranderingen) tot stand te brengen en daarmee een of meer **organisatiedoelen** te verwezenlijken.

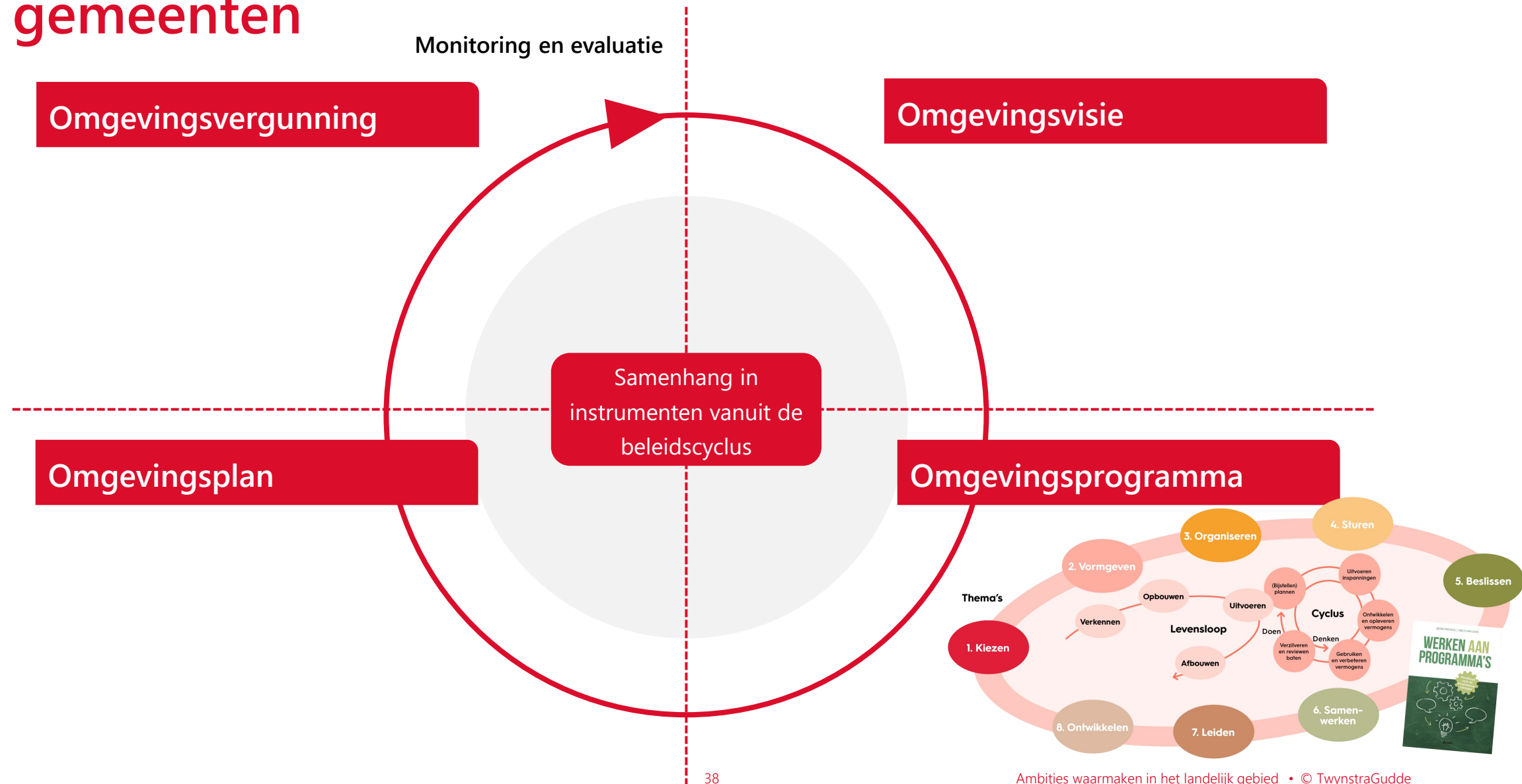

Figuur: Behoeftte aan doelgerichte aanpak van opgaven.

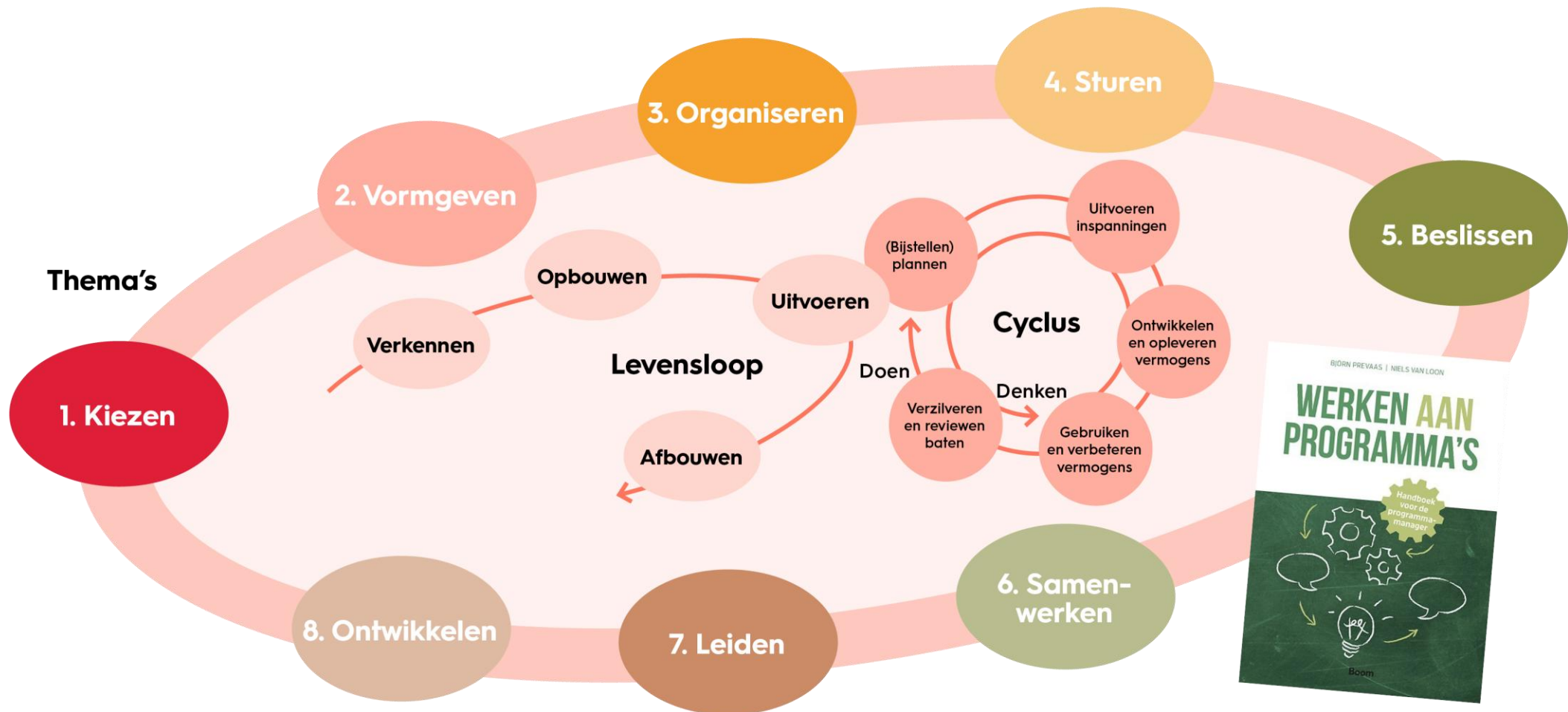
Kerninstrumenten Omgevingswet voor gemeenten

Kerninstrumenten Omgevingswet voor gemeenten

Programmamanagement als manier van werken

Programmamanagement is een van de kerncompetenties van TwynstraGudde. Het boek *Werken aan Programma's* is een holistische benadering van programmamanagement en gaat in op de bouwstenen van een succesvol programma. Auteurs Björn Prevaas (Good Work Company) en Niels van Loon (NOVAIM) zijn als 'vakvrienden' en als samenwerkingspartners verbonden aan TwynstraGudde.

Programma en programma, wat is wat?

Beleidscyclus Omgevingswet

Omgevingswet

Juridisch stelsel om de fysieke leefomgeving te beschermen en benutten. Kerninstrumenten beschikbaar voor gemeente, provincie en Rijk om verandering en behoud van kwaliteit te realiseren.

Omgevingsprogramma

- Beleidsinstrument
- Beschrijft wat we doen
- Geeft richting

Programmamanagement

Programmamanagement

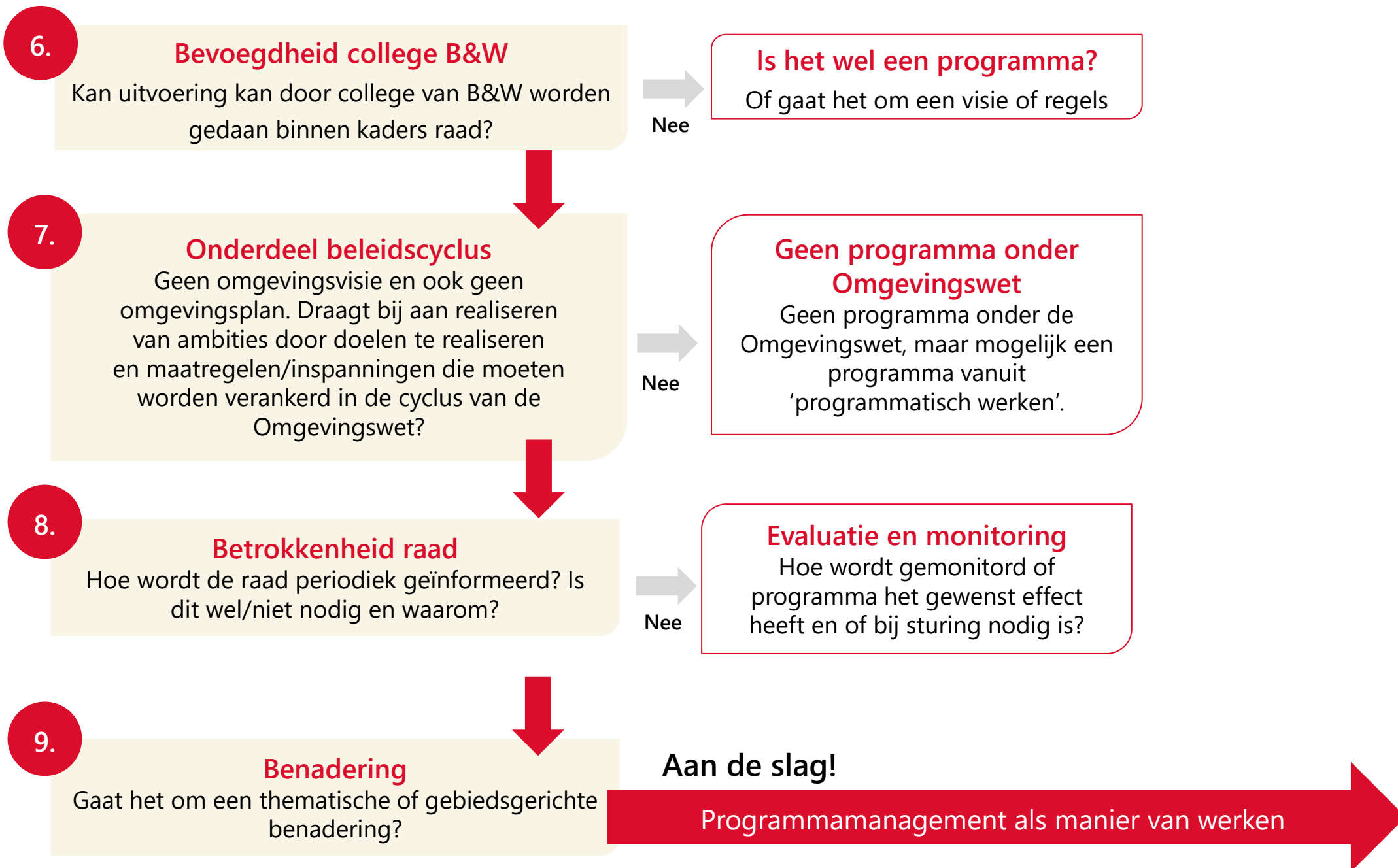
Rijk gedachtegoed voor het realiseren van een complexe afdelings- of organisatie overstijgende verandering die bijdraagt aan organisatiedoelen.

Programma

- Manier van organiseren van en samenwerken aan een complexe opgave
- Geeft sturing aan hoe we het doen
- Realiseert georganiseerd verandering

Afwegingskader

Levensloop van een programma

